

Pasi Fagerholm

METSO-OHJELMAN
TOTEUTUMINEN UUDENMAAN
ELY-KESKUKSEN ALUEELLA

Opinnäytetyö
Metsätalous

Kesäkuu 2012

KUVAILULEHTI

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Opinnäytetyön päivämäärä 1.6.2012	
Tekijä Pasi Fagerholm		Koulutusohjelma ja suuntautuminen Metsätalouden koulutusohjelma Metsätalous	
Nimeke METSO-ohjelman toteutuminen Uudenmaan ELY-keskuksen alueella			
Tiivistelmä <p>METSO-ohjelman avulla yksityiset metsänomistajat voivat suojella metsiensä monimuotoisuutta. Ohjelman tavoitteena on varmistaa, että Suomen metsissä on jatkossakin riittävästi erilaisia elinympäristöjä myös uhanalaisille ja taantuneille lajeille. Ohjelmaan pyritään valikoimaan luonnon arvoiltaan monipuolisia kohteita, jotka ovat eliölajien kannalta merkittäviä. Mukaan valittaville kohteille on määritelty luonnontieteelliset valintaperusteet. Metsänomistajalla on neljä eri vaihtoehtoa liittää sovelias alueensa ohjelmaan: pysyväsuojelu, määräaikainen suojelu, metsäluonnonhoito sopimus tai alueen myynti valtiolle.</p> <p>METSO-ohjelmaa on toteutettu kahdessa eri vaiheessa. Ensimmäinen vaihe oli pilottihanke, joka alkoi vuonna 2002 ja kesti vuoteen 2007. Pilottihankeessa ohjelmaan otettiin mukaan alueita vain Etelä-Suomesta. METSO:n toinen vaihe käynnistyi onnistuneen pilottihankkeen jälkeen 2008, jolloin sen piiriin on pystynyt liittämään alueita koko maasta pois lukien pohjoisin Lappi. Tällä hetkellä ohjelma kestää vuoteen 2020 asti ja siihen pystyvät osallistumaan sekä kunnat että seurakunnat, vaikka alkujaan ohjelmaan hyväksyttiin vain yksityisten maita.</p> <p>Työ esittelee METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet, ohjelmaan vaikuttavat keskeiset lait, toimintamallien muotoutumisen sekä ohjelman sisältämät eri suojelukeinot. Työn varsinaisena tavoitteena oli selvittää kuinka, METSO-ohjelma on toteutunut Uudellamaalla. Lisäksi selvitettiin paikkatiedon saanti ja tallentaminen sekä maastomerkintöjen käytänteet. Työssä haastateltiin METSO-ohjelman parissa työskenteleviä henkilöiltä. Haastattelulla kartoitettiin ohjelman toteutumista Uudenmaan ELY-keskuksen sekä Suomen metsäkeskuksen Häme-Uusimaa alueyksikön alueilla. Haastattelujen perusteella ilmeni, että tavoitteet ovat hyvin kunnianhimoiset ja Uudellamaalla ei yksityisten suojelualueiden tarjonta ole niin suurta kuin on toivottu. Metsäkeskukselle tulevien ympäristötukisopimusten tarjonta on suurempaa, kuin siihen varatuilla varoilla pystytään vuosittain toteuttamaan.</p> <p>Opinnäytetyössä ei ollut toimeksiantajaa, vaan idea lähti omasta mielenkiinnosta. Aiheesta ei ole tehty opinnäytetyötä Mikkelin ammattikorkeakoulussa aiemmin.</p>			
Asiasanat (avainsanat) METSO-ohjelma, luonnonsuojelu			
Sivumäärä 31 s. + liitteet 4 s.	Kieli Suomi	URN URN:NBN:fi:mamk-opinn2012A5964	
Huomautus (huomautukset liitteistä)			
Ohjaavan opettajan nimi Pertti Kilpeläinen		Opinnäytetyön toimeksiantaja	

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the master's thesis June 1.2012
Author(s) Pasi Fagerholm	Degree programme and option Bachelor Degree Programme In Forestry	
Name of the master's thesis Successtion of METSO program in the Uusimaa Regional Environment Centre area		
Abstract The METSO program allows private forest owners to protect the diversity of their forests. The program aims to ensure that in the future there will be an adequate range of habitats for endangered and depressed species in the Finnish forests. The program aims to preserve natural values that are significant for rare species. Selected areas must fill ecological selection criteria. Forest owners have four different options to connect a suitable area in the program: permanent protection, temporary protection, forest management agreement or the sale to the state. The METSO Programme is implemented in two phases. The first step was a pilot project that began in 2002 and lasted until 2007. In the pilot project the subject areas are only in southern Finland. Second phase of the METSO Programme was launched after a successful pilot project in 2008, when the subject areas is able to connect to the program from the whole country except the most northern Lapland. Currently, the program is enduring until 2020 and it will be able to participate in the parishes and municipalities, even though the program was originally tailored only for private forest owners. This thesis presents the ecological selection criteria of the METSO, the main laws which affect the program, practices, and the formation of the program contained in the various means of protection. The real objectives of the thesis were to determine how the METSO program has been implemented in Uusimaa. Also the spatial data access and storing, as well as off-road labeling practices. Data was gathered by interviewing individuals who were working with the METSO program. The interviews identified the program in the Uusimaa Regional Environment Centre and the Finnish Forestry Centre Häme-Uusimaa regional unit areas. Based on the interviews revealed that the targets are very ambitious and the supply of in Uusimaa is private protected areas are not so large as desired.		
Subject headings, (keywords) METSO program, nature conservation		
Pages 31 p. + app. 4 p.	Language Finnish	URN URN:NBN:fi:mamk-opinn2012A5964
Remarks, notes on appendices		
Tutor Pertti Kilpeläinen	Master's thesis assigned by	

SISÄLTÖ

KUVAILULEHDET

1 JOHDANTO.....	1
2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	2
3 METSON TAVOITTEET	3
3.1 METSON keskeisiä tavoitteita suojeleminen, koulutus ja viestintä.....	3
3.2 Suojelun tarve on suuri Etelä-Suomessa	4
4 LAINSÄÄDÄNTÖ JA LUONNONTIETEELLISET VALINTAPERUSTEET	5
4.1 METSO-ohjelma monen lain ja säädöksen summa.....	5
4.2 METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet	7
5 METSO-OHJELMA	12
5.1 METSON pilottihanke	12
5.2 METSO-ohjelma nyt.....	13
5.3 METSON rahoitus	13
5.3 Suojelualueiden maastomerkinnot ja tallentaminen paikkatietojärjestelmiin .	14
6 MAANOMISTAJAN ERI VAIHTOEHDOT METSO-OHJELMASSA.....	15
6.1 ELY ja Suomen metsäkeskus tekevät suojele- ja hoitopäätökset	15
6.2 Maanomistajan vaihtoehdot METSO-ohjelmassa.....	16
6.2.1 Metsäluonnonhoito	16
6.2.2 Pysyvä suojelemissopimus	17
6.2.3 Määräaikainen suojeleminen	18
6.2.4 Alueen myynti valtiolle tai vaihtokauppa valtionmaahan	19
7 METSON TOTEUTUMINEN UUDELLAMAALLA	20
7.1 Tavoitteet, resurssit ja tutkimus	20
7.2 METSOa toteutettu yksityishenkilöiden- ja kunnanmailla	24
7.3 Markkinointi ja koulutus Uudellamaalla.....	26
8 POHDINTA	27
LÄHTEET	29
LIITTEET.....	32

1 JOHDANTO

Luonnonsuojelulla on pitkät perinteet Suomessa. Ensimmäiset luonnonsuojelualueet Suomessa perustettiin 1920-luvulla yksityisille maille. Valtion maille ensimmäiset kansallis- ja luonnonpuistot perustettiin vuonna 1938. Nykyistä luonnonsuojelulakia edeltävän lain nojalla ensimmäiset eliölajit rauhoitettiin Suomessa vuonna 1923. (Suomen Natura 2000 – alueet 2012.)

Nykyaikaisen luonnon- ja ympäristönsuojelu ensiaskeleita otettiin 1970-luvulla, kun tehtiin ensimmäisiä kansainvälisiä sopimuksia ympäristön pilaantumisen estämiseksi YK-vetoisesti. Ensimmäisiä nykyaikaisia monikansallisia sopimuksia ovat CI-TES 1973 (Washington), joka säätelee uhanalaisten kasvien ja eläinten kauppaamista sekä Geneven yleissopimus 1979, joka ottaa kantaa ilman epäpuhtauksien leviämiseen. Suuria ympäristöpolitiikan suunnannäyttäjiä olivat Rion biodiversiteettisopimus vuonna 1992 sekä Kioton sopimus vuonna 1997, johon kirjattiin yleismaailmalliset tavoitteet, kuinka valtioiden täytyisi toimia. (Keskeiset kansainväliset ympäristösopimukset...2010.)

EU:hun liittymisen myötä Suomi on sitoutunut noudattamaan sekä yleismaailmallisia ympäristösopimuksia että myös EU:n sisäisiä ympäristönsuojelullisia tavoitteita. Suojelullisia tavoitteita on EU:n alueella toteutettu Natura 2000 -hankkeella. Vaikka 97 prosenttia (Suomen Natura 2000 -alueet 2012) alueista sijoittuu jo ennestään suojelulle alueille, niin joitain suojelualueita perustettiin yksityisten maille vasten maanomistajien tahtoa (METSO:n jäljillä 2006, 86). Kaikkia suojelualueita ei voitu perustaa Suomessa valtionmaille, sillä yksityinen maanomistus on yleistä varsinkin Etelä-Suomessa, johon METSO painottuu. Tämän vuoksi Natura 2000 -hanke herätti suurta vastustusta Suomessa. METSO-ohjelman lähtökohta onkin maanomistajan vapaaehtoisuus. Ohjelmassa vapaaehtoiseen suojeluun kannustetaan jopa verotuksen keinoin.

METSO-ohjelman päätavoite on saada suojeluun alueita, joilla on erityistä merkitystä vaarantuneille tai uhanalaisille lajeille. Suurin osa tällaisista luontotyypeistä ja lajeista sijaitsee Etelä-Suomessa ja siksi ohjelma painottuu Etelä-Suomeen. Etelä-Suomesta puuttuu tällä hetkellä laajojen suojelualueiden verkosto. Suurin syy tähän on yksityinen maanomistus, joka on yleistä Etelä-Suomessa verrattain Pohjois-Suomeen, jossa

on paljon valtion omistamaa maata, jonne on perustettu laajoja suojelualueita. Tämän vuoksi ohjelmalla on suunnattu yksityisille maanomistajille.

Työssäni käsittelen keskeisiä lakeja, jotka vaikuttavat METSO-ohjelmaan sekä maanomistajan vaihtoehtoja ohjelman puitteissa. Työni painottuu Uudenmaan ELY-keskuksen sekä Suomen metsäkeskuksen Häme-Uusimaa hallinnoimalle alueelle, koska suojelun tarve on suurin aivan eteläisimmässä Suomessa.

2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Työn aiheena on METSO-ohjelman toteutuminen Uudenmaan ELY-keskuksen alueella. Työllä ei ole toimeksiantajaa, vaan aihe on lähtöisin omasta mielenkiinnosta luonnonsuojeluun. Aihe on ajankohtainen, koska METSO käynnistyi vuonna 2008 ja hanke on ajallisesti nyt puolivälissä, koska sen piti alkujaan kestää vuoteen 2016. Tällä hetkellä hankkeen kesto on jatkettu vuoteen 2020 asti. METSO-ohjelmasta ja sen toteutumisesta ei aiemmin ole tehty opinnäytetyötä Mikkeli ammattikorkeakoululle.

Työn tavoite oli selvittää, kuinka METSO-ohjelman parissa työskentelevät henkilöt näkevät ohjelman toimivan. Toinen keskeinen tavoite oli selvittää, kuinka korkeita suojelutavoitteita Uudenmaanalueelle on asetettu ja kuinka nämä tavoitteet on saavutettu.

Opinnäytetyö perustuu haastatteluihin tilastotietoon sekä kirjallisuuteen. Haastattelut on tehty (liite 1) Uudenmaan ELY-keskuksessa yhteishaastatteluna METSO:n parissa työskenteleville ylitarkastaja Jani Seppälälle sekä ylitarkastaja Juha Lumpeelle. Suomen metsäkeskus Häme-Uusimaa alueyksikössä haastatteluun vastasi ympäristötukipäätöksien kanssa työskentelevä esittelijä Jukka Matilainen. Luonnonhoitohankkeisiin liittyviin kysymyksiin vastasi sähköpostilla (liite 2) metsäneuvoja Olli Lukanniemi. Uudenmaan ruotsinkielisellä alueella toimii Rannikon metsäkeskus, mutta sieltä ei ole haastateltu ketään. Tilastoaineisto on peräisin ELY-keskukselta, metsäkeskukselta ja Internetistä ympäristöhallinnon sivuilta.

3 METSON TAVOITTEET

3.1 METSON keskeisiä tavoitteita suojele, koulutus ja viestintä

Ohjelman päätavoitteena on lisätä Suomen metsäluonnon monimuotoisuutta. Metsäluonnon monimuotoisuuden lisääminen parantaa metsistä riippuvaisten uhanalaisten ja vaarantuneiden lajien elinoloja. Tarvetta suojelelle on varsinkin maan eteläosissa, koska tällä hetkellä 90 % metsäisistä suojelualueista sijaitsee Pohjois-Suomessa. Suomessa on metsämaata suojelussa noin 1,5 miljoonaa hehtaaria, mutta tästä kokonaisuudesta vain 1 % kohdistuu reheviin kasvupaikkoihin (METSON jäljillä 2006, 18). Ohjelman keskeisiä tavoitteita onkin suojeleverkoston parantaminen erityisesti rehevillä mailla, talousmetsien luonnonhoidon lisääminen, metsäammattilaisten ja metsänomistajien kouluttaminen, metsä- ja ympäristöorganisaatioiden yhteistyön kehittäminen. Valtioneuvoston asettama tavoite METSO-ohjelmalle on saada yksityiset maanomistajat perustamaan yksityisiä luonnonsuojelualueita tai liittämään maata valtion suojelualueisiin yhteensä 96 000 ha alkuperäisesti vuoteen 2016 mennessä ja jatkamalla aikataululla vuoteen 2020 mennessä. Ympäristöministeriö on jakanut tämän tavoitteen osiin eri ELY-keskusten alueille ja näin ympäristöministeriö asettaa ELY-keskuksille vuotuiset tavoitteet. (Seppälä & Lumme 2012; Kansallinen metsäohjelma 2015 2010, 12, 26.)

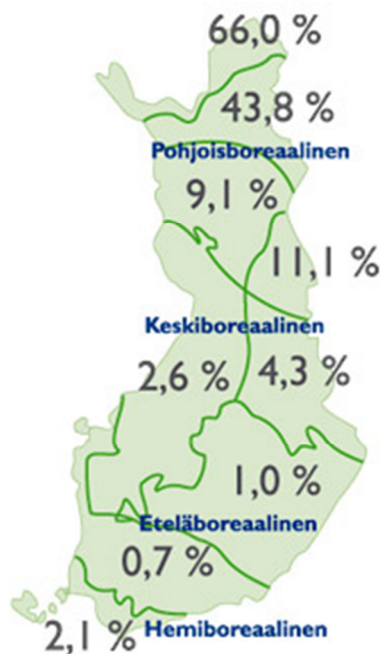
Toinen METSO-ohjelman tavoite on lisätä luonnon monimuotoisuutta suojelualueilla ja niiden välittömässä läheisyydessä sekä talousmetsissä luonnonhoitohankkeilla. Tavoitteet asettaa Maa- ja metsätalousministeriö Suomen metsäkeskuksille, koska luonnonhoitovarot maksetaan kemera-varoista (Matilainen 2012). Luonnonhoitohankkeilla ja suojeletoimilla pyritään turvaamaan luonnon monimuotoisuutta noin 82 000–173 000 hehtaarin alalla vuoteen 2020 mennessä. (METSO-tilannekatsausraportti 2010 2011, 10)

METSON keskeinen tavoite on myös tiedottaminen, vuorovaikutus ja yhteistyö maanomistajien kanssa. Jatkossa ohjelmassa kiinnitetään yhä enemmän huomiota alueelliseen markkinointiin. Varsinkin ELY-keskukset tietävät hyvin, missä oman alueen tulevaisuuden potentiaaliset suojelualueet sijaitsevat. ELY-keskuksilla onkin suuri vastuu viestinnässä ja tavoitteiden saavuttamisessa. (Niinistö 2012.)

3.2 Suojelun tarve on suuri Etelä-Suomessa

Etelä-Suomessa on suurin tarve metsien suojeluun, sillä Suomen kokonaismaa-alasta on tiukasti suojeltu 11,2 % ja Etelä-Suomen kokonaismaa-alasta vuonna 2006 oli suojeltu vain 2,2 %. Tämä johtuu lähinnä siitä, että Etelä-Suomessa suurin osa metsistä on yksityisomistuksessa toisin kuin Pohjois-Suomessa, jossa on laajoja valtion omistamia suojelualueita. Kuvassa 1 on esitetty vuonna 2005 tiukasti suojeltujen metsien prosentaalisen osuuden pienenemisen Suomessa, pohjoisesta tultaessa kohti etelärannikkoa (METSON jäljillä 2006, 16–17.)

Suurin osa Etelä-Suomen suojelluista metsistä on entisiä talousmetsiä ja niiden luonnontilaisuusaste on hyvin alhainen. Näille alueille on tarpeellista tehdä luonnonhoitosuunnitelmia, jotta alueita saataisiin ennallistettua enemmän luonnontilaisen kaltaiseksi. Vanhojen luonnontilaisten metsien osuus on vain noin 0,3 % Etelä-Suomessa, koska maamme eteläosissa metsätaloutta on harjoitettu pitempään ja suojelun piirissä olevaa vanhaa luonnontilaista metsää on vain noin 0,04 % metsämaasta. (METSON jäljillä 2006, 20 ja 30.)

KUVA 1. Tiukasti suojellut metsät eri metsäkasvillisuusvyöhykkeillä vuonna 2005 (Metsien suojelu 2009).

4 LAINSÄÄDÄNTÖ JA LUONNONTIETTEELISET VALINTAPERUSTEET

4.1 METSO-ohjelma monen lain ja säädöksen summa

Luonnonsuojelu ei ole itseisarvo vaan perustuu ihmisen tarpeisiin. Ihmisten tarpeet luonnonsuojeluun tulevat esille yleensä huolena luonnon monimuotoisuuden supistumisesta ja sen aiheuttamista haitoista ihmiskunnalle, kuten taloudellisen toimentulon heikkenemisestä tai elinympäristön pilaantumisesta. Tämän vuoksi luonnonarvoille annetaan myös taloudellista arvoa. Luonnonarvojen taloudellisen arvon määrittäjänä toimivat erilaiset lait ja säädökset, kuten EU-lainsäädäntö sekä sertifiointimääräykset. Sertifikaatin taloudellinen arvo perustuu siihen, että se takaa puun pääsyn tietyille markkinoille.

EU tasolla on säädetty Neuvoston direktiivi 92/43/ETY: ”Direktiivin ensisijaisena tavoitteena on edistää luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä, ottaen huomioon taloudelliset, sosiaaliset, sivistykselliset ja alueelliset vaatimukset, ja direktiivi edistää yleistä kestävän kehityksen tavoitetta; luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen saattaa tietyissä tapauksissa vaatia ihmisen toimenpiteiden ylläpitämistä ja jopa niiden kannustamista”. (Neuvoston direktiivi 92/43/ETY.)

Neuvoston direktiivi 92/43/ETY on toimeenpantu Suomessa luonnonsuojelulailla. METSO-ohjelmaan vaikuttavia kohtia ovat suoraan luonnonsuojelulain 2. luvun 7.§: ”Luonnonsuojeluohjelma valtakunnallisesti merkittävien luonnonarvojen turvaamiseksi voidaan laatia luonnonsuojeluohjelmia, joilla alueita varataan luonnonsuojelutarkoituksiin. Luonnonsuojeluohjelmasta on käytävä ilmi, millaisten toimenpiteiden on katsottava vaarantavan ohjelman tarkoituksen.” Luonnonsuojelulain luvussa 3 24. §:ssä määritellään myös yksityiselle maalle perustettavasta suojelualueesta ja 25. §:ssä siihen saatavasta rahoituksesta. (Luonnonsuojelulaki 1996/1096.)

Hyvin keskeisesti METSO:n rahoitukseen vaikuttaa kestävän metsätalouden rahoituslaki eli kemera. Lain keskeinen tavoite on antaa rahoitusta ”Toimenpiteisiin, joilla edistetään metsien kestävää hoitoa ja käyttöä metsälain (1093/1996) mukaisesti, osoitetaan valtion talousarvioon vuosittain otettavista määrärahoista rahoitusta tukena ja lainana sen mukaan kuin tässä laissa säädetään.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuja toimenpiteitä ovat:

- 1) puuntuotannon kestävyuden turvaaminen;
- 2) metsien biologisen monimuotoisuuden ylläpitäminen;
- 3) metsäluonnonhoitohankkeet; sekä
- 4) edellä 1–3 kohdassa tarkoitettua toimintaa tukevat muut edistämistoimenpiteet.”

Kemera-varoista tulee rahoitus luonnonhoitohankkeisiin ja ympäristötukisopimuksiin. Kemeraa on uudistettu jo pidemmän aikaa. Vuoden 2012 alusta tuki lasketaan veronalaiseksi tuloksi tuensaajalle. Tätä ennen se on ollut verotonta tuloa maanomistajalle. (Laki kestävän metsätalouden rahoituksesta 1996/1094.)

Metsälaki luo keskeiset normit siitä, mitä metsäomaisuudelleen saa tehdä. Metsälain 10. §:ssä on myös määritelty erityisen tärkeät elinympäristöt, joiden erityispiirteet tulee säilyttää metsänhoidon yhteydessä ja jättää hakkuiden ulkopuolelle. METSON kannalta tällaiset alueet, jotka sisältävät 10. §:n kohteita ovat erityisen kiinnostavia alueita, sillä ne sisältävät jo ennestään tärkeitä luonnonarvoja. 10. §:n kohteet ovat pieniä alaisia ja niiden suojeleminen ja rajaaminen on näin ollen hankalaa. METSO-ohjelmassa alue, joka sisältää paljon kyseisiä pieniä alueita, on helppo nivota suuremmaksi kokonaisuudeksi. (Metsälaki 1996/1093.)

Lakeja pitäisi myös uudistaa ainakin sieni- ja hyönteistuhojen osalta, koska *Laki metsän hyönteis- ja sienituhojen torjunnasta 8.2.1991/263* velvoittaa maanomistajaa poistamaan myrskyn, lumen, metsäpalon tai muun tuhonaiheuttajan vahingoittamia havupuita. Näissä tuhoissa vahingoittuneet puut, joista sieni- ja hyönteistuhot voivat levitä, muodostavat metsään arvokasta lahoppuuta. Tämän vuoksi Maa- ja metsätalousministeriössä on käynnistetty vuoden 2010 lopulla hyönteis- ja sienituhojen torjunnasta annetun lain uudistamisen valmistelu. Metsätuholaki on ollut tarkoitus uudistaa vuoden 2011 aikana. Tämä uudistus tosin ei ole edennyt kyseisellä aikataululla. (METSO-tilannekatsausraportti 2010 2011, 13.).

Myös metsälakia tulisi uudistaa Ville Niinistön (2012) mukaan. Uudessa laissa pitäisi sallia monipuoliset metsien kestävä hoidon menetelmät, kuten jatkuvaan kasvatukseen perustuvat hakkuutavat. Tämä monipuolistaisi metsiemme eri-ikäis rakennetta sekä puulajisuhteita.

4.2 METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet

Luonnontieteelliset valintaperusteet keskittyvät ensisijaisesti puustoihin monimuotoisuuden kannalta merkittäviin elinympäristöihin. METSON ohjeistuksessa on määritelty puustoisien alueiden erityispiirteet, joita alueella pitää olla, jotta se olisi kelvollinen ohjelmaan. Suojelemalla valintaperusteet täyttäviä alueita pyritään näiden elinympäristöjen monimuotoisuusarvojen säilyttämiseen ja lisäämiseen luonnonhoitotöiden avulla. Uhanalaisten eläin- ja kasvilajien esiintyminen alueella lisää sen soveltuvuutta METSO-ohjelmaan. Suojelulla pyritään säilyttämään uhanalaisille ja vaarantuneille lajeille suotuisia elinympäristöjä. (METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet 2009.)

Elinympäristöjen luonnonsuojelubiologiset kriteerit laati METSON pilottihankkeessa kriteerityöryhmä. Työryhmä laati tutkimusten ja selvitysten pohjalta luettelon monimuotoisuuden kannalta merkittävistä puustoisista elinympäristöistä ja niiden erityispiirteistä. Listaan vaikuttivat valtion metsien inventoinneista saadut tiedot vähiten suojelluista luontotyypeistä sekä tutkimukset vaarantuneiden ja uhanalaisten lajien elinympäristöistä. Lista METSOon hyväksyttävistä alueista sekä niiden luokittelujärjestelmä otettiin virallisesti käyttöön vuonna 2008. Monimuotoisuuden kannalta tärkeät elinympäristöt ovat:

Lehdot ovat lajistollisesti monipuolisia ja ne sijaitsevat lounais- ja etelärannikolla sekä sisämaan lehtokeskusalueilla. METSO-ohjelmaan soveltuvia kohteita on Pohjois-Suomessa letto- ja lehtokeskusten alueilla. METSO-ohjelman yhtenä tavoitteena on muodostaa alueellisesti kytkeytyneitä lehtoluonnon verkostoja yhdistämällä jo olemassa olevia lehtojen suojelualueita sekä metsälain erityisen tärkeitä elinympäristöjä. (METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet 2009.)

Runsalahopuustoiset kangasmetsät, voivat olla joko pienialaisia ympäristöstään selvästi erottuvia metsiköitä tai laajoja metsäalueita. Kohteen monimuotoisuutta lisäävät lahoava maapuusto sekä järeät lahovikaiset haavat ja muut vanhat lahot lehtipuut. Runsalahopuustoisia kangasmetsiä löytyy koko METSO-alueella. Maan eteläosassa on lehtomaisia ja tuoreita sekä karukkokankaita jotka vaativat luonnonhoitotöitä. Eriyisesti Pohjois-Suomessa ohjelmaan voidaan sisällyttää lajistoltaan erityisen moni-

puolisia runsaslahopuisia kangasmetsiä. (METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet 2009.)

Pienvesien lähimetsät ovat luonnontilaisina tai luonnontilaisen kaltaisina keskeisimpiä pienvesiin liittyviä metsäympäristöjä. Säilyttämällä ja hoitamalla pienvesien reunametsiä voidaan muodostaa elinympäristöverkosto yhteen liittämällä METSO-kohteiksi soveltuvia metsäluhtia, lehtoja tai korpia. Pienvesiä ovat lähteet, purot ja pysyvän vedenjuoksu-uoman muodostamat norot sekä lammet ja pienet järvet. Maankohoamisrannikolla merestä kuroutuvat lahdet eli fladat sekä kluuvijärvet luetaan myös pienvesiin. Merkittäviä METSO-kohteita ovat pienistä järvistä ja lammista sekä niitä yhdistävistä puroista muodostuvat kokonaisuudet. METSOkohteeksi valittaessa lähteitä ja puroja tarkastellaan paikallisena verkostona ja luonnonhoitokohteina. Monimuotoisuuden turvaamisen kannalta merkittäviä alueita ovat runsaasti luonnontilaisia pienvesiä ja niihin liittyviä metsälain mukaisia erityisen tärkeitä elinympäristöjä sisältävät alueet. (METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet 2009.)

Puustoiset suot ja soiden metsäiset reunat ovat lajistoltaan monipuolisia elinympäristöjä. Korvet ovat kuusivaltaisia soita, joilla kasvaa sekä soiden että kangasmetsien lajeja. Osa korprien lajistosta tarvitsee elinympäristökseen lahpuuta, vanhoja puita ja kosteaa pienilmastoa. Rämeille tyypillistä ovat paksu rakkaturvekerros ja kookkaat suovarvut. Ne ovat mäntyvaltaisia. Rämeyden monimuotoisuusarvot liittyvät etenkin vanhaan puustoon. Kangas- ja korpirämeillä voi männyn lisäksi kasvaa myös kuusia ja koivuja. Ravinteiset rämeet, kuten lettorämeet, ovat lajistoltaan monipuolisia. Maan eteläosissa on vain vähän ojittamattomia tai luonnontilaisen kaltaisia lettoja ja muita ravinteikkaita soita. METSO-kohteiksi soveltuvat myös ojittamattomat tai vesitaloudeltaan vain vähän muuttuneet ravinteiset avosuot metsäisine reunuksineen sekä nevojen luonnontilaisen kaltaiset lahpuustoiset soiden reunusmetsät. Alueellisen harvinaisuuden perusteella voidaan luonnonhoitoa tarvitseväksi kohteeksi valita myös sellaisia nevoja tai lettoja sisältäviä monimuotoisia suoyhdistymien reunusmetsiä, joiden vesitalous on mahdollista palauttaa luonnonhoitotoimenpitein luonnontilaan. (METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet 2009.)

Metsäluhdet ja tulvametsät sisältävät yleensä lahovikaista lehti- tai sekapuustoa. Alavien rantojen metsäluhdissa on vettä tulvametsiä pysyvämmiin. Metsäluhdille ominaisia ovat säännölliset kevättulvat, mutta ne voivat olla veden peitossa myös syksyi-

sin. Luhta- ja tulvametsät sijaitsevat järvien, jokien ja meren rantojen lisäksi soiden laiteilla ja pienvesien rannoilla. Metsäluhdissa on läpi kasvukauden märkiä painanteita tai vesiallikoita, joissa kasvaa luhtakasveja. Metsäluhtien puusto on tyypillisesti erirakenteista. Metsäluhdissa on paikoitellen korkeita tyvimättäitä, lahopuita ja vanhoja leppiä tai koivuja. Tulvametsiä ja metsäluhtia on runsaimmin Itämeren ja siihen virtaavien jokien sekä järvien rannoilla. Pinta-alaltaan pieniä tulvametsiä ja luhtia on monin paikoin pienvesien varsilla. METSOkohteiksi soveltuvat suojelualueiden ja metsälaissa erityisen arvokkaaksi elinympäristöksi luettujen rantaluhtien lähistöllä sijaitsevat metsäluhdat ja tulvametsät. (METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet 2009.)

Harjujen paahdeympäristöt, joiden säilyminen edellyttää toistuvia luonnonhoitotöitä puuston harventamista ja maanpinnan paljastamista. Tällaisia metsiköitä on harjurinteiden lisäksi myös hiekkaisilla harjukankailla, dyynimetsissä, hiekkarantojen välittömässä läheisyydessä ja harjualueille syntyneissä harvapuustoisissa tai puuttomissa kohdissa. Paahteisuus on voimakkainta kaakko-länsisuuntaisilla harjurinteillä. Merkittäviä harjurinteiden METSO-kohteita on etenkin Salpausselillä ja suurilla pitkittäisharjuilla Hämeessä. Rannikon ja sisämaan harjusaarten, dyynien ja dyynimetsien sekä hiekkarantojen yhteydessä on usein paahdeympäristöjä, joilla paahdelajiston elvyttäminen on mahdollisilla luonnonhoitotoimenpiteillä. (METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet 2009.)

Maankohoamisrannikon monimuotoisuuskohteet, johon kuuluvat metsien ja soiden kehityssarjat, merestä kuroutuvat lahdet ja pikkujärvet lähimetsineen, rantaniityt ja luhdat sekä puustoiset perinneympäristöt. Eri kehitysvaiheissa olevat metsät ja suot ovat ainutlaatuisia luontotyyppisiä, joiden muodostuminen riippuu täysin maankohoamisesta. Maankohoamisrannikon metsien ja soiden kehityssarjoille on ominaista ajan myötä tapahtuva maaperän huuhtoutuminen tai turvekerroksen paksuuntuminen, joka muuttaa kasvupaikan karummaksi. Monimuotoisuuden kannalta tärkeitä ovat metsien ja soiden muodostamat kokonaisuudet. Maankohoaminen vaikuttaa rannikon metsien ja soiden rakenteeseen Saaristomerellä ja Suomenlahdella. Maankohoamisrannikon luonto on kuitenkin edustavimmillaan Merenkurkun ja Perämeren alueella. Siellä sijaitsee METSO-ohjelmaan tavoiteltavia kattavia metsä- ja suoelinympäristöjä. (METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet 2009.)

Puustoiset perinnebiotoopit edellyttää jatkuvia luonnonhoitotoita, kuten alikasvoksen raivausta, heinän niittoa ja erityisesti laidunnusta. Puustoisille perinneympäristöille on tyypillistä harva lehtipuusto ja niittymäiset kasvillisuuslaikut. Puustoisissa perinneympäristöissä kasvaa usein lahovikaisia lehtipuita. Puustoisten perinneympäristöjen määrä on vähentynyt vuosien saatossa koko maassa, joten METSO-kohteeksi soveltuvat kaikki puustoiset perinneympäristöt. (METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet 2009.)

Kalkkikallioiden ja ultraemäksisten maiden metsäiset elinympäristöt ovat harvinaisia. Ne ovat runsasravinteisia maaperän alhaisesta happamuudesta johtuen. Kalkkikallioiden eliölajisto poikkeaa usein muiden kallioiden lajistosta. Kalkkikallioiden kasvipeitteestä huomattavan osan muodostavat ns. kalkinvaatija- ja kalkinsuosijalajit. Kalkkikallioilla on usein avoimia elinympäristöjä kuten kallioketoja sekä valoisia puustoisia elinympäristöjä kuten kuivia lehtoja. Myös varjoisat, latvukseltaan sulkeutuneet havumetsät ja kosteat seinämäpinnat ovat kalkkikallioilla viihtyvän kasvillisuuden elinympäristöjä. Ultraemäksisten kallioiden kasvillisuus on niukkaa ja lajistoltaan ympäristöstään selvästi poikkeavaa. Puusto kasvaa ultraemäksisillä kallioilla kituliaasti. Kalkkikiviesiintymiä on paikoin koko maassa. Ultraemäksiset ovat harvinaisia, joten niillä kasvavat metsät soveltuvat METSO-kohteiksi koko maassa. Kohteet painottuvat Itä-Suomeen ja Keski-Lappiin. (METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet 2009.)

Muut monimuotoisuudelle merkittävät metsäiset kalliot, jyrkänteet ja louhikot. muodostavat usein elinympäristöverkostoja muiden METSO-kohteiden kanssa. Avokalliot, louhikot ja jyrkänteet ovat usein paikallisesti keskittyneitä, jolloin ne voivat olla hyödynnettävissä METSO-kohteiksi muodostettaessa erilaisten elinympäristöjen verkostoja. (METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet 2009.)

Edellisen listan kaltaisilla alueilla sijaitsevilla metsissä täytyy olla seuraavia erityispiirteitä, jotta ne kelpaavat mukaan suojeluohjelmaan:

- Lahopuu: lahot maapuut, pökkelöt, kelot, pystypuut, kolopuut, tuulenkaadot
- Kookkaat ja vanhat lehtipuut: haavat, koivut, raidat, pihlajat, jalotlehtipuut
- Palanut järeä puuaines
- Lehtoisuus, korpisuus, lähteisyys, tihkuisuus, luhtaisuus ja lettoisuus
- Pohjavesivaikutus, kalkkivaikutus, ravinteinen kallioperä
- Luonnontilainen tai ennallistamiskelpoinen vesitalous
- Puuston erirakenteisuus, latvusaukkoisuus.

(Valtioneuvoston periaatepäätös 2008.)

Elinympäristöt jaotellaan valintaperusteissa kolmeen luokkaan (I–III). Luokitteluun vaikuttaa vanhan puuston ikä sekä kohteissa olevien monimuotoisuudelle merkittävät puuston rakennepiirteet.

”Ensimmäisen luokan (I) kohteet ovat puuston rakennepiirteiltään tai lajistoltaan jo tällä hetkellä monimuotoisuudelle merkittäviä ja ne ovat ensisijaisia METSO-ohjelman kohteita. Kohteiden tunnistamista on pyritty selkeyttämään joillakin mitattavilla tunnuksilla (lahopuun määrä, puuston ikä) tai helposti havaittavilla rakennepiirteillä. Valintaperusteissa esitettyjä ikä- ja lahoppuarvoja tulee tarkastella tapauskohtaisesti suunta-antavina suosituksina eikä ehdottomina raja-arvoina. Esimerkiksi lahoppuuta voi olla metsikössä pienialaisina keskittyminä, eikä hehtaarikohtainen lahoppumäärä ole suinkaan aina paras luonnontilaisuuden tai lajiston monimuotoisuuden osoittaja. (Suomen Ympäristö 26/2008.)

Toisessa luokassa (II) ovat muut monimuotoisuuden kannalta merkittävät kohteet, joissa on jo monimuotoisuuden kannalta tärkeitä puuston rakennepiirteitä tai monipuolista lajistoa. II luokan kohteet ovat yleensä puustoltaan I luokan kohteita nuorempia tai niukkalahoppuustoisempia, mutta ne ovat selvästi monimuotoisuuden kannalta merkittäviä. Kohteita voi verrata tarkasteltavan alueen samaa kasvupaikkatyyppiä edustaviin hoidettuihin talousmetsiin, joista ne eroavat muun muassa puuston rakennepiirteiden monipuolisuuden perusteella tai elinympäristön muiden ominaispiirteiden suhteen. Luokkaan II kuuluvan kohteen painoarvoa voi nostaa sen sijainti suojelualueen tai muun tärkeä lajiston lähdealueen tuntumassa. Tällaisia kohteita voivat olla esimerkiksi tietyt sijainniltaan sopivat metsätuhoalueet. (Suomen Ympäristö 26/2008.)

Kolmannessa luokassa (III) on verrattain nopeasti monimuotoisuuden kannalta suotuisaan suuntaan kehittyviä, luonnonhoitotoimenpitein kehitettäviä tai ennallistamalla kunnostettavia kohteita, joilla voidaan lisätä monimuotoisuudelle merkittävien elinympäristöjen tai rakennepiirteiden määrää METSO-ohjelmassa. Luokan III elinympäristöjen valinnassa on tärkeää ottaa huomioon kohteen sijainti ja pitkän aikavälin merkitys lajiston suojelun kannalta. Monimuotoisuusarvoiltaan suotuisaan suuntaan kehittyvien tai kehitettävien kohteiden tulee tukea monimuotoisuuskeskittymien aikaansaamista. Kohteet voivat sijaita suojelualueiden välittömässä yhteydessä tai josittain puuntuotannon ulkopuolelle jätetyillä alueilla. METSO-ohjelman perusteella toteutettavien luokkiin I ja II kuuluvien kohteiden välittömässä läheisyydessä olevia monimuotoisuusarvoiltaan kehittyviä tai luonnonhoitotoimin kehitettäviä kohteita voidaan ottaa myös huomioon.” (Suomen Ympäristö 26/2008.)

Lahopuun merkitys metsien monimuotoisuudelle on hyvin merkittävää. Joidenkin arvioiden mukaan noin 4 000–5 000 lajia on riippuvaista lahopuusta Suomessa ja 20–25 % kaikista metsälajeista on jossain määrin riippuvaisia lahopuusta. Se on myös hyvä mittari luonnontilaisuudesta, sillä talousmetsissä ei juuri lahopuuta esiinny. (Ympäristöministeriö 2000).

5 METSO-OHJELMA

5.1 METSO:n pilottihanke

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman pilottihanke käynnistyi 2002 ja kesti vuoteen 2007. Siihen sisällytettiin seurantajakso vuosille 2003–2006, jolloin oli tarkoitus selvittää lyhyiden eli 2–5 vuotta ja pitkien 10–15 vuotta kestävien suojeluhankkeiden vaikutusta luonnon monimuotoisuuteen ja metsänomistajien kiinnostusta vapaaehtoiseen luonnonsuojelutoimintaan. Pilottihankkeessa suojeltavia alueita hankittiin Etelä-Suomesta, Oulun läänin länsiosista ja Lounais-Lapista, jossa suojelualueiden verkoston sekä talousmetsien monimuotoisuuden kehittämisen on suurin tarve. Lisäksi pilottijaksossa tehtiin runsaasti tutkimustyötä uhanalaisista lajeista ja siitä kuinka suojelutoimet vaikuttavat niiden elinoloihin. Pilottihanke osoitti, että vapaaehtoiselle luonnonsuojelutoiminnalle on kysyntää, sillä kriteerit täyttävien kohteiden tarjonta

ylitti kokeiluun varatut määrärahat (Ajankohtaista luonnonarvokaupasta 2008; METSO-ohjelman kokeiluvaihe (2002–2007) 2008.)

5.2 METSO-ohjelma nyt

Varsinainen ohjelma käynnistyi onnistuneen pilottihankkeen johdosta vuonna 2008 ja näillä näkymin se kestää vuoteen 2020. Hanke kantaa edelleen METSO-nimeä, vaikka siihen voi nykyään liittää alueita METSO-ohjelman painopistealueen ulkopuolelta. Alueita on hankittu suojeluun Kainuusta, Koillismaalta ja Lapista. Tänä vuonna, 2012, ensimmäiset määräaikaiset suojelupäätökset ovat loppumassa ja näiden alueiden omistajille lähetetään kysely sopimuksen jatkamisesta. Tavoitteena olisi kuitenkin saada siirrettyä nämä alueet pysyvään suojeluun, jos niillä on edellytyksiä siihen (Niinistö 2012; Suomen ympäristö 2008, 12.)

Kunnat ovat myös päässeet osallisiksi ohjelmaan, sillä ympäristöministeriö käynnisti kuntaliiton kanssa KuntaMETSO-työryhmän. Tämä mahdollisti kunnille rahoituksen saamisen METSO-kohteiden kartoitukseen. Alkujaan hankkeen piti kestää vain vuoden 2010 loppuun asti, mutta sitä jatkettiin vuoden 2011 alkupuolelle. Tällä hetkellä on rahoitusta saanut noin 50 kuntaa ja ne ovat inventoineet METSO kohteitaan noin 55 000 hehtaarin alalta. Tällä inventointituella on tarkoitus saada kunnat löytämään arvokkaat luontokohteet ja tekemään niille hoitosuunnitelmat, joilla turvataan niiden erityispiirteet jatkossakin. Vuoden 2012 kunnat ovat voineet hakea korvausta METSO-suojelualueista. Kunnille maksetaan maksimissaan puolet suojelualueen laskeutusta arvosta (Seppälä & Lumme 2012). KuntaMETSO:n toteutusta arvioidaan parin vuoden päästä (Niinistö 2012). Vuonna 2012 myös seurakunnilla on ollut mahdollisuus hakea rahoitusta METSO-kohteiden kartoitukseen omistamallaan metsäalueilla. Seurakunnat omistavat paljon metsiä ja vuoden 2012 alusta seitsemän seurakuntaa on saanut rahoitusta kartoitukseen (METSO metsien monimuotoisuus B; METSO-tilannekatsausraportti 2010, 18–19.)

5.3 METSO:n rahoitus

METSO:n toteutukseen vuonna 2011 rahoitusta oli käytettävissä yhteensä noin 40 miljoonaa euroa (taulukko 1). Vuotuisia määrärahoja on jouduttu lisäämään vuosittain, sillä tarjonta alueista on ollut suurempaa kuin alkujaan on odotettu. Joka vuosi on

kaikki käytettävissä olleet varat käytetty. Ympäristöministeriöllä oli käytettävissä noin 29 miljoonaa euroa METSO-ohjelman mukaiseen vapaaehtoiseen yksityismaiden suojeluun. Maa- ja metsätalousministeriön osalta oli käytössä noin 11,3 miljoonaa euroa, josta talousmetsien ympäristötukeen 7,5 milj. €, metsäluonnon hoitohankkeisiin 3 325 000 € ja valtakunnallisiin luonnonhoidon kehittämishankkeisiin 500 000 €. (Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008–2016 2011, 5.)

Valtion talousarviolukuja 2008-2012 milj. €

	2008	2009	2010	2011	2012
YM METSO hankinnat ja korvaukset	7	8,5	22,5	29	32
MMM ympäristötuki ja luonnonhoitohankkeet	6,8	7,6	9,8	10,8	7,8

TAULUKKO 1. (Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008–2016 2011, 5).

Vuonna 2012 YM:llä on käytettävissä n. 32 milj. euroa hankintoihin ja korvauksiin. Kemeran luonnonhoitomomentin varoista on vuonna 2012 leikattu 40 %. Kemera-varoja on varattu vain 8,3 miljoonaa euroa vuodelle 2012 ja tästäkin saatetaan joutua vielä leikkaamaan. (Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008–2016 2011, 5.)

5.3 Suojelualueiden maastomerkinnät ja tallentaminen paikkatietojärjestelmiin

Luonnonsuojelulain 3. luvun 21. §:n (Luonnonsuojelulaki 1996/1096) mukaan luonnonsuojelualue tulee merkitä selvästi maastoon. Uudellamaalla vain osa alueista voidaan merkitä vuosittain maastoon, sillä tähän ei ole tarpeeksi työvoimaa ja varoja. Suojelualueita perustetaan joka vuosi enemmän kuin ehditään merkitsemään. Joitain selvärajaisia alueita ovat omatoimiset maanomistajat merkinneet itse. Metsäkeskus merkitsi vielä vuonna 2009 maastoon ympäristötukikohteet, mutta siitä on luovuttu resurssipulan vuoksi (Matilainen 2012; Seppälä & Lumme 2012.)

Tällä hetkellä pysyvät suojelualueet tallennetaan aluksi Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) ylläpitämään luonnonsuojelualuetietokantaan. SYKEN ylläpitämää aineistoa päivitetään kaksi kertaa vuodessa, joten alueiden päivityksessä on noin puolen vuoden viive. Aineiston voi ostaa kuka tahansa SYKE:ltä ja se on myös nähtävillä OIVA - Ympäristö- ja paikkatietopalvelun kautta. Vuoden 2012 alusta Metsähallitus on käyn-

nistänyt oman hankkeensa, johon se inventoi kaikki yksityiset ja valtion luonnonsuojelualueet. Hankkeen tarkoitus on luoda verkkopalvelu, johon olisi pääsy mahdollisimman monella taholla. Palvelusta pyritään tekemään samantapainen kuin maanmittauslaitoksen kansalaisen karttapaikka. Tarkoituksena olisi saada palveluun näkyville myös rauhoitusmääräykset, sillä tällä hetkellä ELY-keskuksen väkeä työllistävät kyselyt siitä, mitä alueilla saa tehdä, kuten suunnistuksen ja metsästämissä osalta. Kaikkien alueiden inventointi ja päivittäminen palveluun vie kuitenkin useamman vuoden. ELY-keskukset lähettävät pysyvien suojelualueiden kulmakoordinaatit myös maanmittauslaitokselle. Maanmittauslaitos päivittävät tiedot 1–2 vuoden viiveellä omiin karttoihinsa, jolloin ne näkyvät myös kansalaisen karttapaikassa. Määräaikaisten sopimuksien koordinaatteja ei ELY:ltä ole lähetetty maanmittauslaitokselle. Metsäalan organisaatiot saavat hakkuiden suunnittelun yhteydessä alueelliselta ELY-keskukselta tiedon alueen rajauksista. (Seppälä & Lumme 2012.)

Suomen metsäkeskuksen tekemät ympäristötukialueet tallennetaan heidän metsätietojärjestelmään. Päätökset lähetetään myös maanmittauslaitokselle, jossa he merkitsevät tiedon tilan rasiteluettelon. Vuonna 2012 on tullut voimaan uusi metsävaratietolaki, joka velvoittaa metsäkeskuksen antamaan julkisilla varoilla tehtyjen hankkeiden tiedot. Suurissa tietokyselyistä metsäkeskus perii maksun. Yksittäinen metsänomistaja saa omat tietonsa ilmaiseksi metsäkeskuksesta. (Matilainen 2012.)

6 MAANOMISTAJAN ERI VAIHTOEHDOT METSO-OHJELMASSA

6.1 ELY ja Suomen metsäkeskus tekevät suojelu- ja hoitopäätökset

METSO-ohjelman hakemukset käsittelevät joko paikallinen ELY-keskus tai alueellisen Suomen metsäkeskuksen viranomainen. Suomen metsäkeskus vastaa lähinnä kestävän metsätalouden rahoituslain alaisista luonnonhoito- ja ympäristötukea saavista hoitotoimenpiteistä sekä lyhytaikaisista suojelupäätöksistä. ELY-keskus tekee päätökset pysyvistä ja pidempiaikaisista suojelupäätöksistä. Osallistuminen on tehty metsänomistajille mahdollisimman helpoksi. Metsänomistaja voi halutessaan lähettää yhteistietonsa ja kuvauksen tarjoamastaan alueesta Internetin välityksellä alueelliselle vastuuhenkilölle ELY- tai metsäkeskukseen ja he ottavat yhteyttä maanomistajaan (Yhteydenottolomake; METSO metsien monimuotoisuus A.)

6.2 Maanomistajan vaihtoehdot METSO-ohjelmassa

Aikaisemmat suojeleohjelmat on toteutettu valtion toimesta yleensä valmiiksi rajatuille kohteille, jonka jälkeen maanomistajan kanssa on käyty neuvotteluita alueen muuttamisesta yksityiseksi suojelealueeksi tai maan myymiseksi valtiolle. Valtio on myös joutunut pakkolunastamaan alueita suojelealueiksi, mikä esimerkiksi Euroopan Natura 2000 -hankkeessa vaikutti mielikuvaan koko hankkeesta. Tämän vuoksi METSO-ohjelman lähtökohtana on maanomistajan vapaaehtoisuus, joka on osoittautunut toimivaksi malliksi. (METSON jäljillä 2006, 86.)

Maanomistajalla on neljä vaihtoehtoista tapaa liittyä METSO-ohjelmaan: metsäluonnonhoito, pysyvä suojeleusopimus, määräaikainen suojele ja maan myynti valtiolle. Näiden lisäksi paikallisesti pyritään kannustamaan yhteistoimintaverkoston rakentamiseen maanomistajien, kunnan ja järjestöjen kanssa. Tällä pyritään siihen, että suojelealueista rakentuisi järkeviä kokonaisuuksia. (METSON jäljillä 2006, 87.)

6.2.1 Metsäluonnonhoito

Metsäluonnonhoito on vanhalta nimeltään luonnonarvokauppa. Metsäluonnonhoitosopimuksessa metsänomistaja sitoutuu lisäämään ja ylläpitämään sopimuksessa sovittuja luontoarvoja kyseisellä alueella tiettyä korvausta vastaan (taulukko 2). Metsänomistaja tekee tarjouksen alueesta Suomen metsäkeskukselle, joka arvio kohteen ja neuvottelee kohteessa tehtävistä toimenpiteistä sekä maksettavasta palkkiosta metsänomistajalle. Sopimus tehdään määräaikaiseksi kymmeneksi vuodeksi kerrallaan ja metsänomistaja saa korvauksen sopimuskauden alussa. Korvaus maksetaan joko kestävän metsätalouden rahoituslain tai luonnonsojelelain perustein. Kohteesta maksettava korvaus määräytyy alueen puuston ja luonnonarvojen mukaan. (METSON jäljillä 2006, 87.)

Korvaus kattaa alueelle tehtävän hoitosopimussuunnitelman sekä alueella tehtävät työt. Maanomistajalle ei jää hankkeen päätyttyä mitään toimenpidevelvoitetta alueelle. Jos maanomistaja haluaa tehdä alueella jotain, hänen täytyy ilmoittaa siitä metsäkeskukselle (Lukanniemi 2012). Luonnonhoitohankkeiden työlajeja ovat muun muassa lehtojen ominaispiirteiden parantaminen, lähteiden kunnostus, paahderinteiden hoito, soiden vesitalouden palauttaminen luonnontilaiseksi, säästöpuuryhmän poltto, metsä-

luhtien ja tulvametsien hoito, puustoisten perinnebiotoppien, metsäisten kallioiden ja ultraemäksisten metsien hoito. (Saaristo 2010, 6-12.)

TAULUKKO 2. Metsäluonnonhoidossa maksettuja korvauksia vuonna 2005 (Luonnonarvokauppa vuonna 2005).

	sopimuksia, kpl	€	ha	keskipita-ala, ha	keskihinta, €/ha/v
Lounais-Suomen Ympäristökeskus	9	199 490	204	22,7	98
Lounais-Suomen metsäkeskus	18	192 226	115	6,4	167

6.2.2 Pysyvä suojelusopimus

Pysyvässä suojelussa alue jää maanomistajan haltuun, mutta siirtyy pois metsätalouden käytöstä. Pysyvän suojelualan voi purkaa ainoastaan siitä syystä, että siellä ei ole enää edellytyksiä suojelullisiin perusteisiin. Purkamiseen tarvitaan lausunto ympäristöministeriöstä (Seppälä & Lumme 2012). Pysyvää suojelusopimusta ei voi purkaa pelkästään vetoamalla maanomistajan vaihtumiseen (METSO sai metsänomistajat liikkeelle 2010, 15). Pysyvän suojelualan perustamisen yhteydessä metsänomistajan kanssa voidaan alueelle tehdä myös luonnonhoitosopimus. Tällä pyritään nopeuttamaan alueen luonnontilaiseksi palautumista tai saada alueen ominaispiirteet pysyvämmiksi esimerkiksi kuusien poistaminen kuivalta lehdolta. Suojelusopimuksessa voidaan kirjata muita toimenpiteitä, joita metsänomistaja voi tehdä alueelle, kuten oikeus polttopuun keruuseen, oikeus polkujen ja metsäautotien kunnostukseen sekä mahdollisuus ojien perkaamiseen. Suojelu ei kuitenkaan yleensä rajoita jokamiehen oikeuksia. (METSO sai metsänomistajat liikkeelle 2010, 15). Alueesta saatava korvaus neuvotellaan aina tapauskohtaisesti maanomistajan kanssa, mutta pääosin se perustuu alueen puustonarvoon (METSO metsien monimuotoisuus D). Alueesta maksettava korvaus on maanomistajalle verotonta tuloa. Puun arvo lasketaan alueen kolmen vuoden toteutuneiden hakkuiden keskiarvoisella kantohinnalla. (METSO metsien monimuotoisuus C.)

Pysyvien tai määräaikaisten sopimuksien hinnoista ei voi sanoa mitään keskihintaa, koska jokainen tapaus täytyy hinnoitella ja sopia metsänomistajan kanssa erikseen. Vuoden 2010 aikana ELY-keskukset ovat maksaneet korvauksia tuhannesta eurosta jopa yli 15 000 euroon hehtaarilta. (MTK 2011.)

Pysyvän suojelualueen arvottaminen perinnönjaon tai tilakaupan yhteydessä ei ole yksiselitteinen asia. Lähtökohtana on alueen taloudellisen hyödyn arviointi. Joillain suojelualueilla voidaan tehdä pienimuotoisia hakkuita tai siellä voidaan harjoittaa liiketaloudellista toimintaa, kuten maatilamatkailua. Alueella voi olla myös täysi toimintakielto, jolloin alueen taloudellinen arvo on maapohjan arvo. Tilakaupan yhteydessä aluetta voidaan taas arvottaa maiseman pysyvyyden kannalta ja arvo riippuu lähinnä ostajan tarpeista. (Seppälä & Lumme 2012.)

6.2.3 Määräaikainen suojelu

Luonnonsuojelulain nojalla tehdyssä määräaikaisessa suojelussa maanomistaja suostuu jättämään kyseisen alueen hakkuiden ulkopuolelle sovituksi ajaksi, yleensä kymmeneksi vuodeksi. Jotta alue voidaan suojella luonnonsuojelulain nojalla, täytyy siellä olla luonnonsuojelulaissa mainittuja arvoja, kuten uhanalaisia lajeja. Määräaikaisesta suojelualueesta maksetaan yleensä 25–45 % korvaus vastaavasti, jos alue olisi laitettu pysyvään suojeluun. Korvauksen määrään vaikuttaa alueen luokitus (luokat I-III kts. luku 4.2). Korvaus on maanomistajalle verotonta tuloa. Hinnoittelussa otetaan huomioon se, että sopimuskauden jälkeen maanomistaja saa tehdä alueelle mitä haluaa. ELY-keskus on toistaiseksi tehnyt vähän määräaikaisia sopimuksia. (MTK 2011.)

Toinen mahdollisuus tehdä määräaikainen suojelusopimus on tehdä ympäristötukisopimus metsäkeskuksen kanssa, joissa metsänomistaja saa korvausta puunmyyntitulojen menetyksestä. Ennen vuotta 2004 sopimukset tehtiin 30 vuodeksi kerrallaan. Tosin sitä toteutettiin kymmenen vuoden sopimusjaksoina, jolloin maanomistajalle maksetaan korvaus kymmeneltä vuodelta kerrallaan. Tällä hetkellä metsäkeskus tekee vain kymmenvuotisia sopimuksia. Jotta alueen voi liittää ympäristötukisopimuksen piiriin, täytyy siellä olla joko metsälain 10. §:n kohteita tai sen täytyy sisältää muita säilyttämisen arvoisia luonnonarvoja (Laki kestävän metsätalouden rahoituksesta 1996/1094). Sopimuksen tekee ja arvio metsäkeskus. Korvaus maksetaan kemera-varoista ja se on veronalaista tuloa metsänomistajalle. (Matilainen 2012.)

Määräaikaista sopimusta voisi perustella sillä, että alue sijaitsee suotuisassa paikassa muihin suojelualueisiin nähden, mutta siinä itsessään ei ole suojelulle perusteltuja ominaisuuksia. Alue voi näin ollen toimia lajien ekologisena käytävänä suojelun ajan ja sinne voi kymmenen vuoden aikana muodostua suojelullisia arvoja, jonka jälkeen alueesta voidaan neuvotella sen siirtämisestä pysyvään suojeluun.

Sopimus voidaan purkaa omistajanvaihdoksen yhteydessä. ”Uusi omistaja voi irtisanoa sopimuksen kuuden kuukauden kuluessa omistusoikeuden siirtymisestä. Irtisanominen tulee voimaan, kun uusi omistaja on palauttanut metsäkeskukselle jäljellä olevaa sopimuskautta vastaavan osuuden metsäkeskuksen maksamasta rahoituksesta”. Sopimus voidaan myös purkaa, jos ”kohteen luonnonsuojelubiologisten olosuhteiden tai muiden sopimusvelvoitteen täyttämiseen vaikuttavien olosuhteiden muututtua niin, ettei sopimuksen voimassaololle ole enää perusteita.” (Laki kestävän metsätalouden rahoituksesta 1996/1094.)

6.2.4 Alueen myynti valtiolle tai vaihtokauppa valtionmaahan

Metsäalueen voi myydä kokonaan valtiolle, jolloin maasta saa paremman korvauksen kuin, jos maapohjan jättää itselleen. Tällöin metsähallitus ottaa alueen itselleen hoitaakseen. Hinta muodostuu samalla tavalla, kuin kiinteistökaupassa ja siinä käytetään summa-arvomenetelmää. Ennen kaupassa oli 80 % verohelpotus, mutta nykyään maa-alueen myynti valtiolle on verotonta tuloa maanomistajalle (Seppälä & Lumme 2012; MTK 2011).

Yhtenä vaihtoehtona on metsämaan vaihtaminen valtion maahan. Vaihto valtion metsään sopii parhaiten metsänomistajille, jotka haluavat saada metsistään tuloja puun myynnin kautta. Tosin metsämaan vaihtokauppa ei ole kovin helppoa, sillä jokainen metsäkohde on omanlaisensa ja täten arvioidaan erilailla. Vaihtomaata ei ole tarjolla jokaisessa kunnassa. Suuret valtion maat keskittyvätkin Pohjois-Suomeen. Näin ollen vaihtokauppa onnistuu parhaiten Suomen pohjoisosissa.

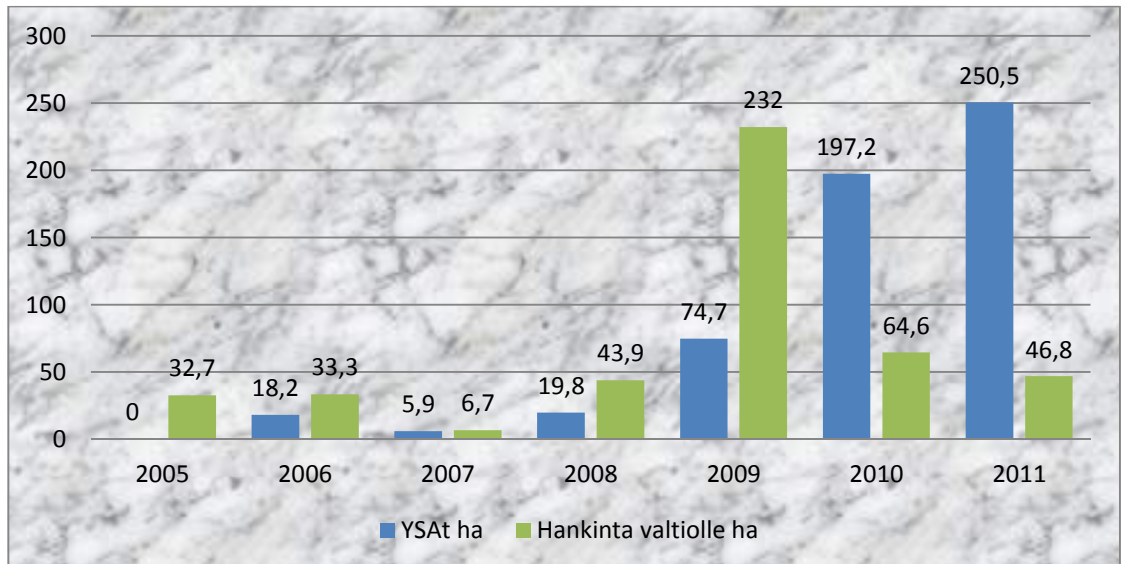
7 METSON TOTEUTUMINEN UDELLAMAALLA

7.1 Tavoitteet, resurssit ja tutkimus

METSON hehtaarikohtaiset suojelutavoitteet Uudellamaalla on asetettu hyvin korkealle (taulukko 4). Vuotuinen tavoite on asetettu noin 400 hehtaariin ja tätä tavoitteita ei ELY-keskuksen mukaan ole saavutettu. Tämä johtuu lähinnä siitä, että ELY-keskus toimii sen puitteissa mitä maa-alueita maanomistajat vapaaehtoisesti tarjoavat heille. (Seppälä & Lumme 2012.) Kuvio 1 osoittaa, että tavoitteesta on jääty kauaksi joka vuosi (ELY-keskus Uusimaa 2012; Kuusinen 2011; METSO-ohjelman pysyvän suojelun...2009; METSON pysyvän suojelun toteutus 2005-2008). Vuoden 2009 ostot valtiolle pitää sisällään yhden 200 hehtaari hankinnan. Ostolla laajennettiin jo olemassa olevaa suojelualuetta ostamalla maata Siuntion ja Inkoon kunnilta. Vuoden 2011 yksityiset luonnonsuojelualueet (YSA:t) pitävät sisällään osan Espoon kaupungin 550-juhlavuotena suojelemat 550 hehtaaria.. Tilasto osoittaa, että suojeluhalukkuus on kasvanut joka vuosi.

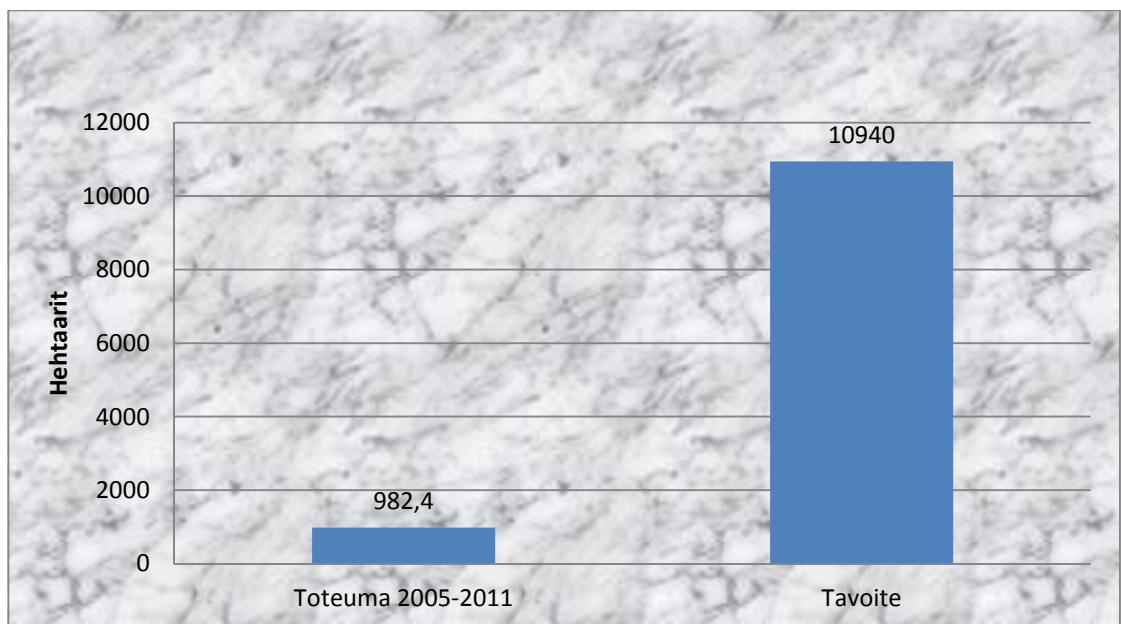
TAULUKKO 4. METSO-ohjelman alustavat tavoitteet elinympäristöittäin Uudellamaalla vuoteen 2020 mennessä. (METSO-ohjelma 2009)

Elinympäristö	ha
Kangasmetsä	6900
Puustoiset suot	1700
Lehdot	900
Metsäiset kalliot, jyrkänteet louhikot	700
Pienvesien lähimetsät	400
Metsäluhdet ja tulvametsät	190
Harjujen paahdeympäristöt	70
Puustoiset perinnebiotoopit	40
Kalkkikalliot	40
Yhteensä	10940

KUVIO 1. Toteutuneet suojelualueet vuosina 2005–11 Uudellamaalla.

Kuviossa 2 on verrattu vuoden 2005-2011 suojelu toteumaa tavoitteisiin nähden. Toteumaan on laskettu YSA:t sekä hankinnat valtiolle (METSO-ohjelma 2009; ELY-keskus Uusimaa 2012; Kuusinen 2011; METSO-ohjelman pysyvän suojelun...2009; METSON pysyvän suojelun toteutus 2005-2008).

KUVIO 2. Suojelualueiden toteuma ja tavoite.

Suomen metsäkeskuksella tilanne on hieman toinen. Heille vuotuiset suojelutavoitteet tulevat kansallisesta metsäohjelmasta, jonka MMM on jakanut alueellisiksi tavoitteiksi. Alueelliset metsäohjelman tavoitteet on asetettu hyvin korkealle ja Häme-Uusimaa metsäkeskuksessa näitä ei ole saavutettu, lähinnä kemera-varojen vähyydestä johtuen.

Luonnonhoitomomentista tulevat kemera-varat, joilla metsäkeskus toteuttaa luonnonhoitohankkeita ja ympäristötukipäätöksiä, ovat loppuneet joka vuosi kesken. Viime vuosina on jouduttu vuoden alussa maksamaan edellisvuoden hankkeita, mikä on syönyt sen vuoden hankevaroja. Vuoden 2011 budjetti oli 1.1 miljoonaa €, josta maksettiin edellisvuoden rästejä 23 333 €. Vuoden 2012 budjetti on vain 700 000 €. Maaliskuussa 2012 oli vuoden rahat jo varattu eri hankkeisiin. Metsäkeskuksella oli jo tässä vaiheessa vuotta kymmenkunta hanketta, jotka menevät maksuun ensivuoden varoista. Tilanne on kestämätön sen osalta, että joka vuosi on käytetty iso osa seuraavan vuoden varoista jo alku vuonna. (Matilainen 2012.)

Uudellamaalla maaomaisuudella on usein muitakin käyttö- ja odotusarvoja, kuin metsätalous. Esimerkiksi tonttimaana maa on paljon arvokkaampaa ja arvostetumpaa, kuin metsätalousmaana. ELY-keskuksella ei ole ryhdytty erityisemmin markkinoimaan METSOa jokaiselle metsänomistajalle, koska se on heidän mielestään vapaaehtoisuuden periaatetta vastaan. Ohjelmaa on markkinoitu metsänomistajalle ainoastaan, jos alueella on ollut muita hankkeita esimerkiksi liito-oravakartoituksia. Tästä johtuen luonnonsuojelualueiden perustamiseen varatut määrärahat ovat riittäneet Uudenmaan alueella. Tämä on ollut hyvä asia maanomistajien kannalta, sillä heille ei ole aiheutunut turhia viivästyksiä maksuissa tai muissa hallinnollisissa asioissa. Vaikka Uudenmaan ELY-keskuksella on vain kaksi henkilöä nimetty METSO vastaaviksi, ei heidän mukaan Uudellamaalla suojelualueiden vähäisen tarjonnan vuoksi tarvita virkamiestoimintaan lisää resursseja. Myös metsäkeskuksen puolella ovat henkilöstöresurssit riittäneet tämän hetken sopimusmäärien hoitamiseen (Matilainen 2012). Suurimmat ongelmat ELY:llä sekä metsäkeskuksella ovat maastomerkintöjen toteutuksessa, eikä siihen ole varaa palkata tällä hetkellä työntekijöitä. Alueiden puuston ja sen arvon arviointiin ELY-keskus käyttää yleensä MHY:n tai metsäkeskuksen työntekijöitä. (Seppälä & Lumme 2012.)

Suojelualueen perustamisprosessi on ollut hyvin nopeaa Uudenmaan alueella. Keskimääräinen aika koko prosessin loppuun viemiseksi on ollut noin neljä kuukautta. Eniten aikaa hankkeessa vievät neuvottelut maanomistajan kanssa. Suurimmissa hankkeissa täytyy myös kysyä kunnalta lupa suojelualueen perustamiseen, ettei se tahattomasti haittaa heidän maankäytönsuunnittelua. Myönteisen päätöksen tultua maanomistajalle maksetaan alueesta korvaus noin kuukauden kuluttua, koska silloin päätös on vasta lainvoimainen. (Seppälä & Lumme 2012.) Myös metsäkeskuksella virkamies-

prosessin läpiviemiseen menee vain muutamasta viikosta kuukauteen, mutta kemera-
varojen loppuminen viivästyttää päätösten loppuun vientiä yleensä yli vuoden. (Mati-
lainen 2012.)

METSO-ohjelmalla on saavutettu selkeitä suojelualueiden laajentumisia, esimerkiksi
liito-oravahavaintojen yhteydessä. Ennen ELY:llä ei ollut työkaluja suojella kuin pien-
tä alaa liito-oravaperustein, mutta nyt on helpompaa rakentaa suurempia suojelualueita
maanomistajan suostumuksella liittämällä alueet METSO-ohjelmaan. Toisaalta tietyil-
lä alueilla kysyntä on ollut varsin vähäistä. Myös suojelualueiden repaleisuus on
ELY:llä yksi huolenaihe. (Seppälä & Lumme 2012.) Tavoitteiden toteutuminen var-
sinkin itäisellä Uudellamaalla on ollut heikkoa. Pukkilan, Askolan ja Myrskylän alu-
eella ei ennestäänkään ole suojelualueita, eikä METSO-ohjelman myötä sinne ole sel-
laisia saatu. Matilainen (2012) puolestaan toteaa, että ympäristötukisopimuksien pii-
riin on saatu huomattavan isoja alueita. Muutamat näistä kattavat monta kymmentä
hehtaaria. Ympäristötukisopimuksia on tehty hyvin tasaisesti ympäri Uuttamaata. Ai-
noastaan Mäntsälän alueella ei sopimuksia juurikaan ole tehty Matilaisen mukaan
(2012).

Tutkimus- ja tilastotietoa Uudellamaalla ELY-keskuksen mukaan on kerätty tähän asti
hyvin vähän. Tilastollista tietoa on kerätty lähinnä vain toteutuneiden alueiden luonto-
tyypeistä ja hehtaareista. Minkäänlaista tyytyväisyyskyselyä ei hankkeeseen osallistu-
jille ole tehty ainakaan ELY:n puolesta. Ajatus on ollut, että maanomistajat ovat tyy-
tyväisiä hankkeeseen, koska se perustuu täysin heidän omaan vapaaehtoisuuteensa.
ELY-keskuksella ja metsäkeskuksella ei ole tehty tutkimusta siitä millaiset metsän-
omistajat osallistuvat METSO-ohjelmaan. Seppälän ja Lumpeen mukaan ohjelmaan
osallistujia on ollut monista metsänomistaja ryhmistä. Heidän mielestään ei voi nostaa
yhtä selkeää ryhmää, joka olisi erityisen kiinnostunut suojelusta. (Seppälä & Lumme
2012.) Matilaisen mukaan suojeluhaluuteen liittyy olennaisesti maanomistajan
varallisuus. Ihmiset, joilla on enemmän varallisuutta, ovat hänen mielestään innos-
tuneempia suojelusta, kuin ne, joille metsästä saatava tuotto on taloudellisesti merkit-
tävämpää. (Matilainen 2012.)

7.2 METSOa toteutettu yksityishenkilöiden- ja kunnanmailla

Suurin osa yksityisille maille perustettavista suojelualue-ehdotuksista on tullut suoraan maanomistajilta itseltään. Jonkin verran ehdotuksia on tullut metsäkeskuksen kautta, metsäfirmoilta puolestaan on tullut vähän kohteita. ELY-keskuksen mukaan kysymys on enemmänkin henkilöistä kuin organisaatiosta siinä, kuinka ehdotuksia suojelualueisista tulee. Ympäristötuen alaisia kohteita on useimmiten ehdottanut paikallinen MHY tai metsäkeskus. Maanomistajat tai puunhankintayhtiöt ovat tehneet ehdotuksia vähemmän (Matilainen 2012). Ehdotetut alueet ovat lähes poikkeuksetta täyttäneet ympäristötuen ja METSO-kriteerit. Yleisin syy, miksi jotain aluetta ei ole otettu suojeluohjelmaan mukaan on se, ettei ole päästy korvauksesta yhteisymmärrykseen maanomistajan kanssa. (Seppälä & Lumme 2012.)

Vaikka METSOssa onkin kyse vapaaehtoisuudesta, ELY-keskuksella on huomattu, että maanomistajat ovat yhtä tarkkoja korvauksista ja oikeuksistaan kuin Natura2000 hankkeen aikana. METSO-ohjelma on maanomistajien keskuudessa otettu vastaan hyvin. Heidän ei ole pakko hyväksyä sopimusta, jos alueen hinnasta ja muista ehdoista ei päästä yhteisymmärrykseen. Uudellamaalla ei ole suojeltu ilmaiseksi yhtään aluetta. Korvauksen määrittämiseen käytetään METLAN SuojeluMOTTI-ohjelmaa. Korvausten tasoon maanomistajat ovat yleisesti olleet tyytyväisiä. Suojelupäätösprosessin aikana maanomistajat yleensä haluavat vertailunvuoksi tietää, mitä alueesta heille maksettaisiin määräaikaisesta suojelusta. Yleensä heitä hämmästyttää määräaikaisensuojelun korvauksen pienuus verrattuna pysyvään suojeluun. Tämän vuoksi määräaikaisia suojelupäätöksiä ei olekaan tehty kuin vain kourallinen. (Seppälä & Lumme 2012.) Maanomistajat ovat olleet erittäin tyytyväisiä metsäkeskuksen ympäristötukisopimusten korvaustasoon. Korvaus määritellään keskikantohinta periaatteella alueellisesti vuosittain Maa- ja metsätalousministeriössä. Vuonna 2012 hinta oli 35,92 €/m³ Etelä-Suomen alueella. Tähän asti korvaus on ollut jopa houkuttelevampi kuin ELY-keskuksen maksama pysyvän suojelun korvaus. Vuoden 2012 kameran tultua verolliseksi saattaa maanomistajien suhtautuminen korvauksien tasoon muuttua. (Matilainen 2012.)

Uudenmaan ELY-keskuksella on ollut kaksi tapausta, joissa ympäristötuen alainen alue on haluttu muuttaa pysyvään suojeluun. Tällöin maanomistaja on maksanut jällellä olevista vuosista tuet takaisin metsäkeskukselle ja ELY on maksanut alueesta koko

korvauksen. (Seppälä & Lumme 2012.) Yleisin syy metsäkeskuksen ympäristötukisopimuksen purkamiseen on maankäyttömuodon muutos. Viime vuosina myös myrskytuhot ovat muuttaneet alueiden luonnonsuojelubiologisia olosuhteita niin, ettei ole enää edellytystä maksaa tukea alueesta. Tällöin alue on palannut metsätalouden käyttöön ja maanomistajan on täytynyt maksaa jäljellä olevat tuki vuodet metsäkeskukselle takaisin. (Matilainen 2012.)

Luonnonhoitohankkeita Uudenmaan alueella on tehty vain kaksi. Toisessa kunnostettiin Lohjan alueella lehtoja. Hoitotöitä tehtiin yhdessä vuorijalavalehdossa sekä neljässä pähkinäpensaslehdossa. Hankkeeseen tarjottiin kymmentä lehtoaluetta, joista kunnostettiin viisi aluetta. Hoitotyöt on näissä hankkeissa tehty metsäkeskuksen ja paikallisen MHY:n voimin. Tosin yhden lehdon hoitotyöt suoritti Puistometsäpalvelu Oldenburg Oy, koska alueen omistaja ei halunnut paikallisen MHY:n työskentelevän alueellaan. Tällä hetkellä Hämeen ja Uudenmaan alueella on menossa neuvontahanke petolintujen pesimäalueiden ja pesäpuiden kunnostamisesta. (Lukanniemi 2012.)

Kunnat ovat hyvin aktiivisesti osallistuneet kunta-METSOON Uudellamaalla. Tuusula, Askola, Sipoo, Inkoo Helsinki, Porvoo, Lohja, Vihti ja Vantaa ovat hakeneet inventointitukea METSO -alueiden kartoitukseen. Porvoo on tällä hetkellä ainut, joka on ehdottanut alueita suojeluun korvausta vastaan. Espoo taas laittoi viimevuonna 550 juhlavuotensa kunniaksi 550 hehtaaria metsää suojeluun. Osa näistä alueista täyttävät METSO:n kriteerit ja luetaan ohjelman piiriin. Espoo ei kuitenkaan saanut näistä alueista mitään korvausta, sillä kunnat pystyivät hakemaan korvausta vasta tämän vuoden alusta. ELY-keskuksella uskotaan tosin, että jatkossa kuntien kartoitusten pohjalta heille tulee kunnilta ehdotuksia suojelualueista. (Seppälä & Lumme 2012.)

Perniön yhteismetsässä Raaseporissa on ollut neuvotteluja laajemmasta suojelualuehankkeesta, mutta neuvottelut ovat vielä kesken. Muuten Uudenmaan alueella ei ole ollut hankkeita yhteismetsissä. (Seppälä & Lumme 2012.) Vaikka yhteismetsiä ei Uudenmaan alueella ole monta, niin Matilaisen (2012) mukaan muualla Suomessa yhteismetsät ovat olleet hyvinkin aktiivisia METSO-ohjelman suhteen.

7.3 Markkinointi ja koulutus Uudellamaalla

METSO:n ensimmäisessä vaiheessa tutkimukseen ja markkinointiin oli varattu usean kymmenen miljoonan budjetti ja Matilaisen (2012) mukaan ensimmäisen vaiheen julkinen keskustelu ja markkinointi tavoittivat suurimman osan metsänomistajista. METSO:n ensimmäisen vaiheen jälkeen Uudenmaan ELY-keskus sekä Häme-Uusimaa metsäkeskus ei ole mitenkään erityisemmin markkinoinut hanketta. ELY-keskuksella uskotaan, että suurin osa aktiivisista metsänomistajista Uudenmaan alueella, joilla on suojeltavia kohteita, ovat ilmoittaneet tällä hetkellä alueensa heille. Aktiiviset metsänomistajat hoitavat yleensä aktiivisesti metsiään, mutta yleensä hyvin hoidetuissa talousmetsissä on suojeluarvoja vähän. Passiiviset metsänomistajat puolestaan eivät ehkä tiedä koko ohjelman olemassaolosta tai heillä ei ole tietoa siitä, mitä suojellisia kohteita heidän metsissään mahdollisesti on. Tämä huoli on noussut siitä, että ELY:lle ei ole tullut yhtään suojelu ehdotusta kalkkikallioalueilta. Tämän takia Uudenmaan ELY-keskus on hakenut ympäristöministeriöstä viestintärahaa, jolla on tarkoitus järjestää Lohjan kalkkikallioseudun metsänomistajille metsäretki kyseiselle alueelle ja kertoa samalla METSO-ohjelmasta heille. Tarkoitus on myös saada median edustajia mukaan, jotta tapahtumalle saataisiin mahdollisimman paljon näkyvyyttä. (Seppälä & Lumme 2012.)

Uudellamaalla metsänomistajille METSO-koulutusta on järjestänyt MHY ja metsäkeskus. ELY-keskus ei ole pitänyt omia koulutustilaisuuksia metsänomistajille. ELY-keskus on järjestänyt yksi tai kaksi koulutustilaisuutta vuosittain metsäammattilaisille. Metsäammattilaisten koulutus on viime vuoteen asti keskittynyt lähinnä METSO:n idean sisäänaioon, suojelun perusteisiin ja rahoituksesta kertomiseen. Viimevuodesta lähtien taas on pystytty käymään jo toteutuneilla METSO-kohteilla. Näin on pystytty esittelemään millaisia kohteita ohjelmaan halutaan mukaan sekä kertomaan toteutuneista korvauksista. ELY-keskuksen tilaisuuksiin on ollut osallistujia kaikista metsäammattilaisryhmistä: MHY:stä, metsäkeskuksesta, metsäyhtiöistä ja yrittäjiä. (Seppälä & Lumme 2012.)

Lohjan lehtojen kunnostushanketta metsäkeskus markkinoi mittavalla kampanjalla metsäalan julkaisuissa. Sitä mainostettiin myös paikallisessa radiossa. Hanke lähti liikkeelle metsäkeskuksen työntekijän ideasta, kun hän kouluttautui työn ohessa metsäneuvojaksi. Petolintuhanke on hyvä esimerkki ideoiden vaihdosta, sillä sen toteu-

tusmalli on Pohjois-Karjalasta, missä metsäkeskus on tehnyt hoitohankkeita petolintujen pesimäpaikkojen parissa. (Lukkaniemi 2012.)

8 POHDINTA

METSO-hanke on hyvä esimerkki kansalaisia osallistavasta hankkeesta. Noin 40 % maanomistajista, jotka osallistuivat METSO:n pilottihankkeeseen, olivat jo aiemmin jättäneet vapaaehtoisesti pieniä alueita hakkuiden ulkopuolelle (METSO:n jäljillä 2006, 281). Tästä voitaisiin päätellä, että vapaaehtoiselle suojelulle on kysyntää. METSO-ohjelman myötä suojelualueiden metsänkäytön suunnittelu selkeytyy, koska maanomistajan haluama suojelutalue saa laillisen luonnonsuojelualueen statuksen, joka määrittelee alueella sallitut toimenpiteet. Ohjelman myötä maanomistajan saama taloudellinen hyöty on lisääntynyt joistakin alueista. Suojelun myötä maanomistaja pystyy saamaan korvauksia sellaisista alueista, jotka korjuuolosuhteiltaan ovat liian vaikeita tai puuntuotoksen kannalta hyvin suppeita. Tällaisia alueita ovat esimerkiksi jyrkät rantametsät, vähäpuustoiset kalliot ja suot sekä rotkot.

METSO-ohjelma on muuttunut alkuvuosiensa jälkeen hyvin paljon, mikä on lisännyt huomattavasti sen kysyntää. Aluksi sen piti vain koskea Etelä-Suomea ja yksityisiä maita, mutta nyt siihen voi liittää alueita muualtakin kuin Etelä-Suomen alueelta. Ohjelmaa oli myös alkujaan tarkoitus toteuttaa vain yksityisten mailla, mutta nyt ohjelmaan voivat osallistua myös kunnat ja seurakunnat. Uskonkin kuntien mukaantulon tuovan huomattavia lisäalueita suojeluun Uudellamaalla. Espoosta on jo liitetty alueita METSO-ohjelmaan ja Porvoon kanssa on käyty alustavia neuvotteluita. Moni muu Uudenmaan kunta on saanut METSO-alueiden kartoitustukea ja uskon METSO-kohteita löytyvän lähes joka kunnan alueelta. Seurakunnat omistavat Suomessa n. 169 250 hehtaaria metsämaata ja seurakuntien mahdollisuus osallistua METSOon tuo luultavasti lisää kohteita ohjelmaan. (Kirkon tilastollinen vuosikirja 2010, 219)

Hankkeessa ylimitoitettut tavoitteet hämmästyttävät hieman. Tavoitteet on asetettu niin korkealle, ettei niitä voida millään saavuttaa näillä resursseilla. Vaikka Uudenmaan alueella ei tarjonta ole kovin suurta, niin siltikin joka vuosi METSOon varatut rahat on kaikki käytetty. Vaikka kysyntää olisi enemmän, ei vuodessa pystyttäisi perustamaan enempää suojelualueita, koska siihen ei ole rahaa. Ilmeisesti joidenkin ELY-

keskuksien alueella tilanne on hieman samankaltainen kuin metsäkeskuksien kemera-hankkeissa. Alueita on niin paljon tarjolla, että seuraavan vuoden varat on käytetty heti, kun ne tulevat ELY-keskuksien käyttöön alkuvuodesta. Ilmeisesti ympäristöministeriö on huomannut saman ongelman ja rahoitusta suojelualueiden perustamiseen on lisätty.

Yllättävää on, ettei alueiden tarjontaa ole lisännyt Uudenmaan MHY:n siirtyminen käyttämään FSC-sertifikaattia vuoden 2011 aikana, vaikka sertifikaatti vaatii omistajan jättämään hakkuiden ulkopuolelle 5 % metsistään (Matilainen 2012). Tämän yhteydessä mielestäni olisi voitu tehdä jonkinlainen markkinointikampanja maanomistajille. Vuodenvaihteessa 2011–12 rannikolla koetut myrskytuhot eivät ole lisänneet suojelun kysyntään. ELY-keskuksella kuitenkin uskotaan, että keväämmällä lumien sulettua tuhoalueiden omistajilta saattaa tulla muutama kysely suojelumahdollisuudesta. (Seppälä & Lumme 2012.)

Opinnäytetyössä ei ollut käytettävissä ELY-keskukselta luontotyypeittäin luokiteltua suojelutoteutumaa, koska työntekijät eivät löytäneet sitä. Tätä tietoa heillä pitäisi olla kerättyinä ympäristöministeriön tarpeisiin. Tällaisten tietojen puuttuminen luulisi haittaavan projektin edistymisen seurantaan. Metsäkeskukselta vastaavat tiedot ympäristötukipäätöksistä luontotyypeittäin löytyivät helposti. Uskon kumminkin tilanteen paranevan, kun uudet paikkatietosovellukset tulevat käyttöön.

Tutkimus osa jää aika suppeaksi, koska se sisältää tietoa vain Uudenmaan alueelta. Nyt ei voi verrata ohjelman tavoitteiden toteutumista muissa kunnissa. Aihetta voisi-kin syventää tarkastelemalla ja vertaamalla lähikuntien ELY-keskuksien ja metsäkeskuksien toimintatapoja sekä suojelutavoitteiden toteutumista. METSO-ohjelma kokonaisuutena kumminkin eteni tavoitteiden mukaan, sillä Niinistön (2012) mukaan vuoden 2011 kokonaissuojelutavoite saavutettiin.

LÄHTEET

- Ajankohtaista luonnonarvokaupasta 2008. WWW-dokumentti.
http://wwwb.mmm.fi/metso/uudet_suojelun_keinot/luonnonarvokauppa/ajankohtaista.html. Päivitetty 2.5.2008. Luettu 16.1.12.
- ELY-keskus Uusimaa 2012. Henkilökohtainen tiedoksianto.
- Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008–2016 METSO:n tilannekatsaus 2011. WWW-dokumentti.
http://www.metsopolku.fi/metso/www/fi/materiaalit/esitteet/METSO-tilannekatsausraportti_2011.pdf. Ei päivitystietoja. Luettu 17.4.2012.
- Kansallinen metsäohjelma 2015. 2010. Metsäalasta biotalouden vastuullinen edelläkävijä Valtioneuvoston periaatepäätös 16.12.2010 WWW-dokumentti.
http://www.mmm.fi/attachments/metsat/kmo/5ywLDJ2Uy/Kansallinen_metsaohjelma_2015_Valtioneuvoston_periaatepaatos_16.12.2010.pdf. Päivitetty 16.12.2010. Luettu 30.1.2012
- Keskeiset kansainväliset ympäristösopimukset sekä niiden tavoitteet ja toteutuminen 2010 WWW-dokumentti. <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=13062>. Päivitetty 19.8.2010. Luettu 29.2.2012.
- Kirkon tilastollinen vuosikirja 2010 WWW-dokumentti.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/8A75CE045AD09FE4C22577AE00256611/\\$FILE/11_srk_maankaytto_metsatal.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/8A75CE045AD09FE4C22577AE00256611/$FILE/11_srk_maankaytto_metsatal.pdf). Ei päivitystietoja. Luettu 18.4.2012.
- Kuusinen, Mikko 2011. Ympäristöministeriö. METSO-ohjelman tilannekatsaus WWW-dokumentti.
https://syke.etapahtuma.fi/eTaika_Tiedostot/2/TapahtumanTiedostot/624/METSO-ohjelman%20tilannekatsaus%20MK.pdf. Päivitetty 16.11.2011. Luettu 18.4.2012.
- Laki kestävän metsätalouden rahoituksesta 1996/1094. WWW-dokumentti.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961094>. Ei päivitystietoja. Luettu 13.2.2012.
- Lukanniemi, Olli 2012. Sähköpostiviesti 20.3.2012. Metsäneuvoja. Suomen metsäkeskus Häme-Uusimaa.
- Luonnonarvokauppa vuonna 2005. Metsäkeskus Lounais-Suomi WWW-dokumentti.
http://wwwb.mmm.fi/metso/uudet_suojelun_keinot/luonnonarvokauppa/LAK-raportti_2005.pdf. Ei päivitystietoja. Luettu 6.2.2012
- Luonnonsuojelulaki 1996/1096. WWW-dokumentti.
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961096?search\[type\]=pika&search\[pika\]=luonnonsuojelulaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961096?search[type]=pika&search[pika]=luonnonsuojelulaki). Ei päivitystietoja. Luettu 20.10.2011.
- Matilainen, Jukka 2012. Haastattelu 15.3.2012. Esittelijä. Suomenmetsäkeskus Häme-Uusimaa.

Metsien suojelu 2009. <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=226566>. Päivitetty 22.5.2009. Luettu 16.4.2012

METSO-ohjelman alustavat tavoitteet elinympäristöittäin Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan maakunnissa. 2009. WWW-dokumentti.
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=338834&lan=FI>. Päivitetty 29.10.2009. Luettu 21.3.2012.

METSO-ohjelman hehtaarikohtainen toteutuma vuoteen 2011 mennessä. 2011.
http://www.metsonpolku.fi/metso/www/fi/materiaalit/asiantuntijalle/METSO-tilannekatsausraportti_11042011.pdf. Päivitetty 11.4.2011. Luettu 12.2.2012.

METSO-ohjelman kokeiluvaihe (2002-2007). 2008. WWW-dokumentti
http://wwwb.mmm.fi/metso/ohjelman_esittely/index.html. Päivitetty 25.5.2008. Luettu 16.1.12.

METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet WWW-dokumentti.
http://www.metsonpolku.fi/metso/www/fi/materiaalit/esitteet/METSO_ohjelman_luonnontieteelliset_valintaperusteet.pdf. Päivitetty 1.3.2009. Luettu 16.4.2012.

METSO-ohjelman pysyvän suojelun toteutus aluekeskuksittain vuonna 2009. Sisältää alueellisten ympäristökeskusten päätökset ja Metsähallituksen hankinnat. WWW-dokumentti.
http://www.metsonpolku.fi/metso/www/fi/METSO/METSO_pysyvan_suojelun_toteutus_2009.pdf. Ei päivitystietoja. Luettu 18.4.2012.

METSO-tilannekatsausraportti 2010. 2011. WWW-dokumentti.
http://www.metsonpolku.fi/metso/www/fi/materiaalit/asiantuntijalle/METSO-tilannekatsausraportti_11042011.pdf. Päivitetty 11.4.2011. Luettu 21.1.12.

METSO:n jäljillä. 2006. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman tutkimusraportti .Maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Metsätutkimuslaitos ja Suomen ympäristökeskus.Vammalan Kirjanpaino Oy.

METSO:n pysyvän suojelun toteutus 2005-2008. (alueellisten ympäristökeskusten päätökset ja Metsähallituksen hankinnat). WWW-dokumentti.
http://www.metsonpolku.fi/metso/www/fi/METSO/METSO_n_pysyvnsuojeluntoteutus2005-2008_AluellistenymparistokeskustenptksetjaMetsahallituksen_hankinnat.pdf. Ei päivitystietoja. Luettu 18.4.2012.

METSO metsien monimuotoisuus A. WWW-dokumentti.
http://www.metsonpolku.fi/metso/www/fi/metsanomistajille/kuka_tee_paatoksen_metsosta.php. Ei päivitystietoja. Luettu 1.2.2012.

METSO metsien monimuotoisuus B. WWW-dokumentti.
http://www.metsonpolku.fi/metso/www/fi/index.php?we_objectID=220. Päivitetty 26.1.2012. Luettu 2.2.2012.

METSO metsien monimuotoisuus C. WWW-dokumentti.
http://www.metsonpolku.fi/metso/www/fi/metsanomistajille/metso_keinot.php. Ei päivitystietoja. Luettu 8.2.2012

METSO metsien monimuotoisuus D. WWW-dokumentti.
http://www.metsonpolku.fi/metso/www/fi/metsanomistajille/Metso_on_hyva_tulonlahde.php. Ei päivitystietoja. Luettu 8.2.2012.
 METSO sai metsänomistajat liikkeelle 2010. Terve Metsä. Kesäkuu 2010.

Metsälaki 1996/1093. WWW-dokumentti.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961093>. Ei päivitystietoja. Luettu 13.2.2012.

MTK 2011. WWW-dokumentti.
http://www.mtk.fi/metsa/ajankohtaista/metsauutiset/metsauutiset_2011/fi_FI/Metso_1/. Päivitetty 1.3.2011. Luettu 10.2.2012

Neuvoston direktiivi 92/43/ETY WWW-dokumentti. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992L0043:FI:HTML>
 Ei päivitystietoa. Luettu 20.10.2011.

Niinistö, Ville 2012. 1001 tapaa tykätä metsästä WWW-dokumentti.
<http://www.facebook.com/1001tapaatykatametsasta>
 Päivitetty 14.2.2012. Luettu 26.2.2012.

Saaristo, Lauri 2010. METSO luonnonhoito –kehittämishanke TAPIO WWW-dokumentti.
http://www.metsavastaa.net/files/metsavastaa/METSO%20luonnonhoito/METSO_luonnonhoito_esittely_nettiin.pdf. Päivitetty 26.11.2010. Luettu 7.2.2012.

Seppälä, Jani & Lumme, Juha 2012. Haastattelu 13.3.2012. Ylitarkastajat. Uudenmaan ELY-keskus.

Suomen Ympäristö 26/2008. METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet. WWW-dokumentti. <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=87512&lan=FI>.
 Ei päivitystietoja. Luettu 19.4.2012.

Valtioneuvoston periaatepäätös 2008 Eteläsuomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmasta 2008–2016 WWW-dokumentti.
<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=82673&lan=sv>. Ei päivitystietoja. Luettu 20.10.11.

Luonnonsuojelu 2012. WWW-dokumentti.
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=89&lan=fi>. Päivitetty 11.4.2012. Luettu 16.4.2012.

Suomen Natura 2000 – alueet. WWW-dokumentti.
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=3199>. Ei päivitystietoja. Luettu 16.4.2012.

Ympäristöministeriö 2000. Metsien suojelun tarve Etelä-Suomessa ja Pohjanmaalla. Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsien suojelun tarve –työryhmän mietintö.

Yhteydenottolomake WWW-dokumentti.
<http://www.metsonpolku.fi/metso/www/fi/metsanomistajille/yhteydenottolomake.php>
 Ei päivitystietoa. Luettu 6.2.2012

LIITTEET

LIITE 1 (1). Haastattelukysymykset.

Yleiset kysymykset

1. Mitä kautta teille annetaan vuotuiset suojelutavoitteet? Onko nämä tavoitteet yleensä saavutettu? Mikä on hankkeen kokonais tavoite Uudenmaan alueelle? Muuttuiko se jotenkin, kun METSON kestoa pidennettiin vuoteen 2020? Mikä on toteutuneiden kohteiden jakauma luontotyypeittäin?
2. Ovatko rahat riittäneet alueiden ostoon/vuokraamiseen vuosittain? Entä luonnonhoito varat?
3. Onko pysyviä METSO -alueita merkitty maastoon? Luonnonsuojelulain mukaan ne pitäisi merkitä. Kenen vastuulla merkitseminen on? Millaista paikkatietoaineistoa alueista tallennetaan? Mistä sitä on mahdollista saada ja kuinka usein sitä päivitetään? Kuinka määräaikaista alueista on saatavilla paikkatietoa?
4. Kuinka pysyvää suojelualuetta arvotetaan perinnönjaossa, koska perinnön saaja ei saa alueesta taloudellista hyötyä? Kuinka niitä arvotetaan tilakaupassa?
5. Onko lyhytaikaisista suojelupäätöksistä mahdollisuus saada kaksinkertainen korvaus? Ensimmäiset väliaikaiset suojelupäätökset päättyvät ensivuoden aikana. Miten näiden kanssa aiotaan toimia?
6. Kuinka METSO -sopimuksen voi purkaa? Onko teille tullut kysymyksiä suojelun purkamisesta? Millä perusteella sopimuksen voisi mahdollisesti purkaa, kaava muutos? Kuka tekee purku päätökset ja miten korvauksien takaisin maksussa toimitaan?
7. Vaikuttaako korvauksiin, jos METSOON liitettävällä alueella on metsälain 10§ kohteita, joista metsänomistaja on aiemmin saanut korvausta?

LIITE 1 (2). Haastattelukysymykset.

8. Kuinka nopeasti suojeluehdotuksesta alueelle saadaan perustettua suojelualue? Mitkä seikat vaikuttavat prosessin nopeuteen?

Haastattelukysymykset

1. Minkälaiset metsänomistajat ovat olleet kiinnostuneet METSOsta vaikuttaako taustalla esimerkiksi, ikä, sukupuoli, ammattiasema, koulutus, metsälön koko, omistusmuoto, etämetsänomistajat? Onko tästä tilastotietoa saatavilla?
2. Onko METSO-ohjelmaa toteutettu yhteismetsissä?
3. Mitä kautta suurin osa METSO-ohjelman suojelualue-esityksistä on tullut esille? Maanomistajien, Metsäkeskuksen, MHY:n tai firmojen kautta? Kuinka paljon on tullut kyselyitä alueista, joita ei ole otettu mukaan ohjelmaan? Mitä syitä on ollut kohteen hylkäämiseen?
4. Uudenmaan MHY on siirtymässä FSC-sertifikaattiin onko se lisännyt kysyntää METSOA kohtaan?
5. Onko ohjelmalla mielestäsi saavutettu hyviä suojelullisia tavoitteita, jos on niin millaisia?
6. Eroaako METSO:n parissa työskentely muihin suojeluohjelmiin nähden ja millä tavoin (vrt. esim. Natura2000)?
7. Kuinka hyvin mielestäsi METSOa on markkinoitu maanomistajille? Onko sitä mielestäsi markkinoitu tarpeeksi? Mihin markkinointikanaviin on panostettu eniten?

8. Minkälaisia odotuksia maanomistajilla on ollut suojelualueiden korvauksista, ovatko korvaukset vastanneet maanomistajien odotuksia? Ja jos ei niin miksi tai millaisissa kohteissa?
9. Onko ohjelmaan liitetty paljon alueita joilla ei varsinaisesti ole metsätaloudellista merkitystä?
10. Onko METSO- vastaavia mielestäsi tarpeeksi Uudenmaan alueella vai tarvittaisiinko tarkastajia ja päätöksentekijöitä mielestäsi lisää?
11. Mitkä tahot ovat pitäneet METSO- koulutustilaisuuksia metsänomistajille ja ammattilaisille? Osallistumisaktiiviteetti?

LIITE 2 (1). Sähköpostikysely.

1. Kuinka monta luonnonhoitohanketta on Uudellamaalla tehty METSO-rahoituksella?
2. Minkälaisia alueita hankkeissa on kunnostettu?
3. Mikä taho tekee kunnostus työt?
4. Jääkö alueen omistajalle jonkinlaisia hoitovelvoitteita hankkeen loputtua?
5. Onko luonnonhoitohankkeilla ollut suurikin kysyntä?
6. Keiden kautta hoitohanke ehdotukset ovat yleensä tulleet? Maanomistaja, MHY, metsäkeskus, ELY jokin muu taho.